

Povijest nogometa

Čaljkušić, Andrea

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Kinesiology / Sveučilište u Splitu, Kineziološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:221:001152>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Kinesiology, University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

SVEUČILIŠTE U SPLITU
KINEZIOLOŠKI FAKULTET

POVIJEST NOGOMETA

ZAVRŠNI RAD

Student:

Andrea Čaljkušić

Mentor:

dr. sc. Šime Veršić

Split, 2023.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POVIJEST NOGOMETA U SVIJETU	2
2.1. Početci nogometa u 19. stoljeću.....	2
2.2. Razvoj nogometne igre kroz 20. stoljeće.....	3
2.3. Nogomet modernog doba.....	7
3. VELIKA NATJECANJA.....	9
3.1. Svjetska prvenstva.....	9
3.2. Europska prvenstva.....	13
3.3. Ostala važna natjecanja.....	15
4. POVIJEST NOGOMETA U HRVATSKOJ.....	18
4.1. Početci nogometa u Hrvatskoj.....	18
4.2. Razvoj nogometa kroz 20. stoljeće.....	18
4.3. Nogomet u Hrvatskoj u modernom dobu.....	19
4.4. Povijest HNK Hajduk.	21
4.5. Hrvatska reprezentacija	23
5. ZAKLJUČAK	26
6. LITERATURA	27

SAŽETAK

U Završnom radu je prikazana povijest i razvoj nogometa u svijetu, od samih početaka u 19. stoljeću do današnjeg modernog nogometa. Također, dan je pregled svjetskih i evropskih nogometnih prvenstava kao i drugih važnih velikih natjecanja. Pored razvoja nogometa u svijetu, navedeni su svi važni nogometni datumi i događaji u Hrvatskoj od kraja 19. stoljeća do danas. Poseban naglasak dan je na HNK Hajduk, klub iz mog rodnog grada Splita te na hrvatsku reprezentaciju, s obzirom na značenje koje imaju za Split i Dalmaciju odnosno hrvatski narod u cjelini. U samom radu su posebno istaknuti nogometaši, treneri i funkcioneri koji su dali najveći doprinos popularnosti i razvoju nogometne igre u svijetu i Domovini.

Ključne riječi: nogomet, povijest, natjecanje, reprezentacija.

SUMMARY

The final assignment presents the history and development of football in the world since the very first beginning in 19th century up until today's modern football. Also, it shows an overview of world and European football championships as well as other important competitions. Besides the development of world football, it is shown how football took place in Croatia from the end of 19th century until today. It is also important to mention HNK Hajduk, a club from my hometown Split and the Croatia national football team, considering the impact they have on Split, Dalmatia and the whole Croatia nation. In the final paper, football players, coaches and officials who gave the greatest contribution to the popularity and the development of world and Croatian football are mentioned and highlighted.

Keywords: football, history, competition, national team.

1. UVOD

Nogomet je najpopularniji sport današnjice. Nijedan događaj nema takvu gledanost kao što je na primjer ima finale svjetskog prvenstva. Je li nogomet „najvažnija sporedna stvar na svijetu“ ili ima još veću važnost, pitanje je koje otvara rasprave. Međutim, iako većina zaljubljenika u ovu nogometnu igru zna posljednjeg pobjednika Lige prvaka ili pak u kojim klubovima igraju Modrić i Mbappe, zasigurno mnogi ne bi znali kada i gdje je nastao nogomet.

Nogomet se prvi put spominje u zapisima dinastije Han, prije 2000 godina. Japan je čak podržao pokušaj Kine da umjesto Južne Koreje bude domaćin Svjetskom prvenstvu u nogometu 2002., spominjući 14 stoljeća stare zapise o igri nazvanoj *kenat*. Pravila su se tijekom stoljeća mijenjala, no zamisao trčanja za loptom ostao je najpostojaniji oblik zabave za ljude. Ipak, službenim početkom suvremenog nogometa, kakav se danas igra, smatramo donošenje Pravila nogometne igre 1863. godine. To vrijeme donosi i osnivanje prvih amaterskih klubova koji su imali sjedište u školama.

Kroz ovih 160 godina nogomet je doživio različite promjene koje su nastale pod utjecajem razvoja tjelesne pripremljenosti, tehnike, taktike, ali i izmjena u samim pravilima nogometne igre. U drugoj polovici 19. stoljeća nogomet je predstavljao amatersku rekreaciju koja je služila za održavanje tjelesne aktivnosti u slobodnom vremenu, dok se stotinjak godina kasnije izrazio profesionalizirao i komercijalizirao.

U ovom radu kroz pregled svjetskih i europskih nogometnih prvenstava te drugih velikih natjecanja prikazat ću povijest nogometa te njegov razvoj. Također osvrnut ću se i na njegov razvoj te ukupno značenje u našoj Domovini. Kao oblik masovne pučke kulture nogomet ima značajnu ulogu u stvaranju i učvršćivanju društvenih, nacionalnih i lokalnih identiteta. Opće odrednice o važnosti nogometa mogu se primijeniti na Hajduk, nogometni klub iz mog rodnog grada Splita, čija će povijest također u ovom radu biti obrađena.

2. POVIJEST NOGOMETA U SVIJETU

2.1. Početci nogometa u 19. stoljeću

Korijeni današnjeg suvremenog nogometa sežu u 19. stoljeće kada se pojavljuje u engleskim javnim školama. Tada su stvoreni prvi amaterski nogometni klubovi sa sjedištem u svakoj školi. Svaka škola je imala svoja pravila te je često na utakmicama dolazilo do svađa po kojim će se pravilima igrati. Slijedom navedenog, Engleski nogometni savez 1863. donosi prvi skup pravila kojih su se svi klubovi morali pridržavati.

Sredinom 19. stoljeća bilo je više pokušaja da se u Engleskoj ujedine u jednu cjelinu sve vrste nogometa koje su se tada igrale po javnim školama. 1848. u Cambridgeu, H. de Winton i J.C. Thring, koji su i sami bili u školi Shrewsbury, sazvali su sastanak na kojemu se pojavilo još dvanaest predstavnika iz drugih škola. Osam sati sastanka donijelo je prvi komplet pravila, znanih kao *Cambridge Rules*. Pravila jasno naglašavaju da se lopta smije napucavati bilo kojim dijelom tijela osim ruke. Upotreba ruku je bila dozvoljena samo za donošenje lopte na mjesto izvođenja. Postojalo je i primitivno zaleđe, koje je onemogućavalo igrače da dugo kruže oko protivničkoga gola. Iako su u povijesti nogometa vrlo važna, ova pravila nisu prihvaćena svugdje. Godine 1862. J.C. Thring, jedan od utemeljitelja Cambridgeskih pravila i ravnatelj Uppinghamske škole, iznio je svoja pravila koja je nazvao *The Simplest Game* (na hrvatskom Najjednostavnija igra), koja su još poznata i kao Uppinghamska pravila.

Navečer 26. listopada 1863., predstavnici većine nogometnih klubova su se okupili u Londonu, u Freemason's Tavern u ulici Great Queen Street. To se smatra prvim službenim okupljanjem nogometnog saveza, ujedno i prvog službenog tijela u nogometu uopće. Ukupno je bilo još šest sastanaka između listopada i prosinca 1863., na kojima se najviše raspravljalo o Cambridgeskim pravilima. Na posljednjem, šestom sastanku stvorena su jedinstvena Nogometna pravila, koja su se, uz neke izmjene, održala i do današnjih dana.

Prvu službenu utakmicu su odigrali Sheffield i Nottingham, i to pod ravnanjem engleskog saveza. To je bio prvi derbi u povijesti nogometa. Drugi derbi je bio Chesterfielda i Stokea, što je značilo definitivno odvajanje nogometa od javnih škola. Glavnu riječ u tadašnjem nogometu je imala radnička klasa, koja je i prva uvela jedanaest igrača na terenu i okruglu loptu.

Dana 20. srpnja 1871., C. W. Alcock je predložio da se osnuje "*natjecanje po kup sistemu pod ovlašću Saveza*", što je dalo inspiraciju Savezu da doista stvori prvo natjecanje u povijesti

nogometa - FA Cup. Prvo izdanje tog natjecanja je bilo 1872. Momčad The Royal Engineers bila je favorit natjecanja. U finalu koje se igralo pred 2000 gledatelja s plaćenom ulaznicom, favoriti su izgubili rezultatom 1:0, ponajprije jer su većinu utakmice igrali s igračem manje zbog ozljede jednog igrača (tada nije bilo mogućnosti zamjene). Ubrzo je FA Cup postao iznimno popularan, pa su svi klubovi htjeli sudjelovati. Za to su trebali prihvatiti uvjete i pravila Saveza.

Slika 1. – momčad The Royal Engineers, finalist prvog FA kupa
(dostupno na https://en.wikipedia.org/wiki/Royal_Engineers_A.F.C.)

Prva međunarodna utakmica imala je prijateljski karakter, a odigrana je u Glasgowu 1872. između domaćina Škotske i Engleske. Englezi su nosili bijele dresove, a Škoti plave, slično kao i danas. Razlika u odnosu na današnji nogomet bilo je u tome što golovi nisu imali prečku (gredu), nego samo traku koja je označavala gornji dio gola. Škoti su igrali u formaciji 2-2-6, a Englezi 1-1-8 (za današnji nogomet vrlo neobična formacija s čak osam igrača u napadu). Na prvu natjecateljsku međunarodnu utakmicu trebalo je čekati do 1884., kada su se u Belfastu susrele Irska i Škotska na prvom izdanju British Championshipa.

2.2. Razvoj nogometne igre kroz 20. stoljeće

Potreba za jednim nogometnim izvršnim tijelom koje bi bilo iznad svih ostalih tijela na čitavom svijetu je postala očita na početku 20. stoljeća. Tada je došlo do povećane popularnosti međunarodnih utakmica.

FIFA je osnovana u Parizu, 21. svibnja 1904. Tog dana skupina elegantne gospode, s modernim cilindrima i obučena u crne frakove, se okupila u zgradi Francuskog sportskog saveza u Ulici Svetog Honorea 229. Bili su tu predstavnici nogometnih saveza Francuske, Belgije, Švedske, Nizozemske, Danske i Švicarske (nešto kasnije se pridružio i predstavnik Španjolske). Možda nisu slutili da će njihov pionirski pothvat promijeniti tijek svjetske nogometne povijesti i postati suvremena civilizacijska stečevina. Rođenjem svjetske nogometne udruge utemeljena je najmasovnija organizacija na Zemlji, s više članova nego što ih imaju Ujedinjeni narodi. Na taj sastanak nisu došli Englezi koji su svoj savez utemeljili davne 1863. te su nogomet smatrali svojom igrom i nisu je željeli dijeliti s drugima. Prvi predsjednik je bio Robert Guérin. Međutim, nakon nekog vremena Englezi su se predomislili i 14. travnja 1905. priznali autoritet FIFA-e i postali njezin osmi punopravni član. Na Drugom kongresu u Parizu u lipnju 1905. FIFA-i su se priključile Njemačka, Italija, Austro-Ugarska te otočni nogometni savezi Škotske, Irske i Walesa.

Slika 2. – Robert Guérin, prvi predsjednik FIFA-e, u razdoblju 1904.-1906. (dostupno na https://en.wikipedia.org/wiki/Robert_Guérin)

FIFA je bila izvršno tijelo prvog međunarodnog turnira 1906., no takvo natjecanje nije doživjelo uspjeh. Ovaj neuspjeh kombiniran s ekonomskim faktorima je doveo do smjene

Guérina i postavljanja Engleza Daniela Burleya Woolfalla za novog predsjednika. Iduće natjecanje, ono na Olimpijskim igrama 1908. je bilo uspješnije, bez obzira na to što su nastupili profesionalci koje je FIFA zabranjivala. Članstvo u FIFA-i se tražilo i izvan Europe. Tako je 1909. savez Južnoafričke Republike zatražio članstvo, Argentinci 1912., a Nogometni savez SAD-a 1913. U praskozorje Prvoga svjetskog rata, 1914. godine, svjetska krovna nogometna organizacija okupljala je 24 saveza.

Početak 20. stoljeća nogomet je postao olimpijski sport, a pobjednik toga turnira nosio je neformalnu titulu najboljega na svijetu. Nogometni turnir igra se od drugih Olimpijskih igara u Parizu 1900., ali je tada, kao i 1904., bio demonstracijski sport. Pravo „olimpijsko“ računanje nogometa ustalilo se od četvrtih Olimpijskih igara u Londonu 1908. Tada je nastupilo šest reprezentacija, a zlato osvaja reprezentacija Engleske pod zastavom Velike Britanije. Profesionalizam se u nogometu počeo brže razvijati nego u ostalim sportovima te najbolji igrači nisu smjeli nastupati na olimpijskim igrama. S vremenom olimpijska natjecanja prestaju odražavati realnu snagu reprezentativnog nogometa te se pojavljuju ideje o svjetskom nogometnom prvenstvu. Na Olimpijskim igrama 1920. nastupila je i reprezentacija tadašnje jugoslavenske države. Na prvoj utakmici nastupilo je čak devet igrača iz Hrvatske, a prvi gol postigao je kapetan, napadač zagrebačke Concordije Artur Dubravčić.

U svibnju 1928. na zasjedanju FIFA-e u Amsterdamu puca brak svjetske nogometne asocijacije i olimpijske obitelji te je rođena ideja o pokretanju natjecanja za naslov svjetskog prvaka u nogometu odnosno svjetskog prvenstva. Odlučeno je da će se svjetska nogometna prvenstva održavati svake četiri godine, između olimpijskih igara. Godinu dana kasnije, u svibnju 1929., na skupu FIFA-e u Barceloni odlučeno je da organizaciju prvenstva dobije južnoamerička država Urugvaj, tada jedna od najjačih nogometnih nacija na svijetu. Svjetsko nogometno prvenstvo u Urugvaju 1930. bilo je ipak prošireno prvenstvo Južne Amerike jer su na istome nastupile samo četiri europske reprezentacije (Belgija, Rumunjska, Francuska, Jugoslavija). Prvenstvo se odigralo na trima stadionima u Montevideu, od kojih je velebni Centenario s kapacitetom od sto tisuća gledatelja sagrađen specijalno za tu prigodu. Na prvenstvu nisu bile moguće zamjene igrača tijekom utakmice, a u slučaju neodlučenog ishoda i nakon produžetaka igrala bi se nova utakmica. Nije bilo ni određeno s koliko se igrača smije doputovati (Brazil je imao na raspolaganju 24 igrača, a Francuska 16). Žuti i crveni kartoni uvedeni su znatno kasnije, u Meksiku 1970. Na prvenstvu u Urugvaju sudac je kažnjenog igrača iz igre tjerao rezolutnim pokretom ruke.

Nogomet je prvi korak prema položaju najomiljenijeg sporta na svijetu učinio pedesetih godina 20. stoljeća. Igra se širi raznim turnirima, a navijače uzbuđuje Europski kup prvaka. U Europi se uzdiže nova nogometna velesila Mađarska. Međutim, velika uzbuđenja pratile su i velike tragedije. U veljači 1958. osam igrača Manchester Uniteda poginulo je nakon što se njihov zrakoplov srušio u Muenchenu.

Tijekom šezdesetih godina 20. stoljeća nogomet je, uz taktičke novosti, na klupskoj i međunarodnoj razini ušao u sasvim novo razdoblje. Sposobnost nogometa da iznenadi, uzbuđi i prije svega zabavi rijetko je kad bila bolje izražena nego u finalu petog europskog Kupa prvaka 1960. Madridski Real, pobjednik prva četiri natjecanja, igrao je protiv Eintrahta iz Frankfurta pred 130 tisuća gledatelja na škotskom Hampden Parku. Real je pobijedio 7:3, predvođen mađarskim genijalcem Puškašem i svestranim Argentincem Di Stefanom. Veliki klubovi iz Južne Amerike shvatili su kakav je uspjeh postigao Kup prvaka pa je tako 1960. rođeno slično natjecanje, Copa Libertadores.

Tada se pojavljuje i Pele, po mišljenju mnogih najbolji igrač svijeta svih vremena. Izniman je u svim elementima nogometne igre – tehnici, udarcu, proigravanju, driblingu, pregledu igre te atraktivnim golovima i potezima. Nastupio je na SP 1958., 1962., 1966. i 1970. U karijeri je nastupio na 1362 utakmice te dao 1280 golova.

Slika 3. – Pele, brazilski kralj nogometa (dostupno na <https://www.economist.com/the-americas/2022/12/29/pele-king-of-the-beautiful-game>)

2.3. Nogomet modernog doba

Sedamdesetih godina 20. stoljeća političke i gospodarske mijene u svijetu dovele su do toga da je većina afričkih zemalja stekla neovisnost. Mnoge od njih su putem nogometa tražile svoje etabliranje u suvremenom svijetu, a i u Aziji je nogomet postajao sve popularniji i bolji. Svjetsko prvenstvo u Meksiku 1970. je donijelo nekoliko važnih inovacija koje su utjecale na igru i atraktivnost nogometa. Suci su, uz zviždaljku, dobili prvi put žute i crvene kartone da bi kažnjavali grubost na terenu. Uvedena je još jedna revolucionarna inovacija – dopuštene su i dvije izmjene tijekom utakmice, što se prije dopuštalo samo na prijateljskim utakmicama. Također, dotadašnja kožna narančasto smeđa lopta zamijenjena je popularnom „bubamarom“ s kojom se uz manje preinake igralo sve do 1998. Na tom prvenstvu bilo je prisutno više od 2600 akreditiranih novinara, a prijenosi su išli u čak 52 zemlje. Suci su prvi put dobivali pristojnu nagradu – dnevnicu od 25 američkih dolara, uz besplatan boravak u hotelu i doručak.

Desetljeće između 1980. i 1990. je bilo vrijeme borbe nogometa za svoju dušu protiv prijetnje huliganstva. Godine 1985. u finalu europskog Kupa prvaka između branitelja Liverpoola i Juventusa na stadionu Heysel u Bruxellesu poginulo je 39 navijača Juventusa. Engleski klubovi su zbog navedenog događaja pet godina bili odsutni iz europskih natjecanja. Tijekom osamdesetih godina nogometnim terenima vladali su Diego Maradona i Michel Platini. Maradona je 1986. odveo Napoli do osvajanja talijanskog prvenstva, a Argentinu do naslova svjetskih prvaka.

Slika 4. – Diego Maradona, argentinski nogometaš, jedan od najboljih svih vremena (dostupno na <https://www.vecernji.hr/sport/preminuo-je-diego-maradona-1448959>)

Mundijal u Italiji 1990. u nogometnom smislu trebao je donijeti neke nove spoznaje o razvoju nogometa u svijetu, jer reprezentacije koje su dolazile iz Azije, a osobito iz Afrike nisu više samo obećavale nego su nagovijestale ostvarenje prvih većih rezultata. Apeninski poluotok u tom razdoblju bio je nogometna Meka, s najbogatijim i najmoćnijim klubovima na svijetu, u kojima su igrali gotovo svi najbolji svjetski igrači poput Maradone, Van Bastena i Matthausa.

Početak novog tisućljeća predsjednik FIFA-e Sepp Blatter rekao je „da će lice nogometa u 21. stoljeću biti feminizirano“, misleći kako je muški nogomet osvojio svijet u 20. stoljeću, a ženski će isto učiniti u ovom. Godine 2002. Svjetsko prvenstvo prvi put je održano u Aziji, također prvi put s dva domaćina Južnom Korejom i Japanom. Finale je sudio Talijan Pierluigi Collina, čija su karizma i popularnost bile jednake najvećim igračkim zvijezdama.

Novost na SP 2006. u Njemačkoj je prodaja ulaznica preko interneta odnosno ovlaštenih agencija. Na svakoj je ulaznici pisalo ime njezina vlasnika. Na ovom je prvenstvu odigrana najgrublja utakmica u povijesti SP-a, Portugal-Nizozemska, na kojoj su podijeljena četiri crvena i šesnaest žutih kartona. S tri postignuta zgoditka Brazilac Ronaldo je postao najbolji strijelac SP-a svih vremena (ukupno 15).

Svjetskim prvenstvima i drugim natjecanjima još ću se baviti u drugom dijelu rada. Ovdje ću navesti neke značajke koje razlikuju današnji nogomet modernog doba od ranijeg. Nekad su treneri imali štopericu, trenirku i blok, koji su im bili ključni za rad. Danas su najveći treneri naoružani tabletima i ostalom tehnologijom za proučavanje igrača te nose odijela. Nije bila rijetkost da se nogometaši druže s navijačima, potpisuju postere i dresove. Danas, uz iznimke, igrači s navijačima komuniciraju preko društvenih mreža i gomilom selfija. Fotografije igrača bile su ograničene na postere i magazine ili sličice. Danas na Instagramu ili Snapchatu možemo svaki dan vidjeti igrače, same ili s prijateljima, kako se bude, vježbaju, šeću, zabavljaju se, maze kućnog ljubimca i idu na počinak. Doba trbušastih igrača je prošlo. Danas tjelesna masnoća praktički ne postoji, a svi igrači imaju posebne vježbe i treninge da skinu svaki višak (kilo)grama. A nestaju i tradicionalni dresovi te se pojavljuju razni ekscentrični modeli. Nekad su sponzori pomagali razvoj kluba i smatrali su se dodatkom na ukupan budžet. Danas su glavni izvor novca i logovi sponzora su svugdje: na opremi za treninge, dresovima za utakmice, stadionima, sve je na prodaju. Čak i na press konferencijama bočice vode pažljivo su okrenute kako bi se vidio logo proizvođača.

3. VELIKA NATJECANJA

3.1. Svjetska prvenstva

Kao što sam već kazala, na sastanku FIFA-e svibnja 1929. odlučeno je da će u čast dvostrukim osvajačima zlatne olimpijske medalje organizaciju dobiti Urugvaj, južnoamerička država, koji su usput imali i želju da obilježe sto godina neovisnosti. Prvom susretu Francuske i Meksika nazočilo je tisuću gledatelja. Međutim, u finalnom susretu Urugvaj-Argentina okupilo se prema jednim izvorima 80 tisuća, a prema drugima 95 tisuća ljubitelja nogometa. Utakmica je završila pobjedom domaćina 4:2. Zlatni kup težak četiri kilograma kapetanu Nasazziju predao je predsjednik FIFA-e Jules Rimet. U Buenos Airesu pojedini argentinski navijači kamenovali su urugvajsko veleposlantsvo te prijetili diplomatima. Zanimljivost je da su hrvatski nogometaši odbili putovati na prvenstvo s jugoslavenskom reprezentacijom jer je netom prije donesena politička odluka da se Savez preseli iz Zagreba u Beograd.

Tijekom tridesetih godina 20. stoljeća nogomet je iskorištavan i za političku promidžbu. Svjetsko prvenstvo 1934. u Italiji bilo je diktatoru Benitu Mussoliniju idealno sredstvo za promicanje talijanskih fašističkih „čuda“. Sam diktator nije bio veliki zaljubljenik u nogomet, gledao je samo finalnu utakmicu u kojoj su se sastali domaćin Italija i Čehoslovačka. Golom u produžecima pobijedili su Talijani rezultatom 2:1. Zvijezde ovog prvenstva bili su fantastični vratari tog vremena, Španjolac Zamora, vratar Čehoslovačke Planička te Talijan Combi. Zanimljivost je da je na ovom prvenstvu za Čehoslovačku nastupio i kasniji igrač Hajduka Jiri Sobotka. On je dvije sezone nastupao za Hajduk, a 1941. s Hajdukom je osvojio prvenstvo Banovine Hrvatske.

Treće svjetsko prvenstvo u čast tadašnjeg predsjednika FIFA-e Rimeta održano je u Francuskoj 1938. Politička situacija u Europi bila je veoma ozbiljna, osjećao se dah rata koji će nastupiti nešto više od godinu dana nakon natjecanja. Nastup na prvenstvu su bojkotirale gotovo sve južnoameričke reprezentacije, nastupio je samo Brazil. Drugi uzastopni naslov svjetskih prvaka osvojili su Talijani koji su u finalu pobijedili Mađarsku rezultatom 4:2. Talijansku reprezentaciju vodio je najbolji trener tog vremena Vittorio Pozzo, dok je najbolji igrač turnira bio talijanski centarfor Silvio Piola koji je postigao dva zgoditka u samom finalu.

Za vrijeme drugog svjetskog rata nogomet je umuknuo. Međutim, zabilježeno je da se igralo i u zarobljeničkim logorima, što je ovjekovječeno filmom *Bijeg u pobjedu*, u kojemu je jednu od glavnih rola odigrao slavni Pele. Njegova rodna država Brazil bila je domaćin prvenstva 1950.

Za samo prvenstvo domaćini su izgradili veliki stadion Maracanu čiji je kapacitet 200 tisuća gledatelja. Pobjednik prvenstva po drugi put postala je mala zemlja Urugvaj koji su u finalu pobijedili domaćina. U Švicarskoj 1954. u finalu su se sastali Njemačka i Mađarska (rezultat 3:2). Tadašnju mađarsku reprezentaciju mnogi smatraju najboljom reprezentacijom uopće (u finalu su izgubili nakon 34 utakmice zaredom). Zvijezde tog prvenstva su njemački kapetan Fritz Walter te najbolji mađarski nogometaš svih vremena Ferenc Puskas.

Slika 5. – Ferenc Puskas, slavni mađarski nogometaš (dostupno na <https://www.theguardian.com/news/2006/nov/18/guardianobituaries.football>)

Na prvenstvu u Švedskoj 1958. započela je era vladavine Brazila nogometnom scenom u svijetu. U finalu protiv domaćina Švedske čarobnjak s loptom Pele dao je dva zgoditka za pobjedu Brazila 5:2. Zanimljivost je da je na ovom prvenstvu kao i na onome 1950., sudio splitski sudac Leo Lemešić.

Sedmo svjetsko prvenstvo održano je 1962. u Čileu i ostat će zabilježeno kao najslabije posjećeno u povijesti, unatoč čileanskom fanatizmu. Brazilci su osvojili prvenstvo praktički s istom momčadi s kojom su trijumfirali u Švedskoj prije četiri godine. Zvijezde prvenstva su brazilska „mala ptica“ Garrincha i moćni Čeh Masopust. U Engleskoj 1966. svjetsko prvenstvo prvi put je otvorila žena, engleska kraljica Elizabeta II. Titulu svjetskog prvaka zaslužen je osvojila reprezentacija Gordog Albiona (Engleske). Zvijezde prvenstva bili su najbolji strijelac turnira Eusebio (reprezentativac Porugala rođen u Mozambiku) i nogometaš domaćina Bobby Charlton. Meksiko je nakon uspješne organizacije Olimpijskih igara 1968. dobio priliku i za domaćinstvo na SP 1970. Na tom prvenstvu uvedene su važne inovacije s ciljem unaprjeđenja atraktivnosti nogometa. Na ovom prvenstvu Pele se okitio trećom titulom svjetskih prvaka u četiri nastupa, dok trener Brazila Mario Zagallo osvajanjem ovog prvenstva ostaje upisan kao prvak svijeta i kao igrač i trener.

Ako Brazil igra najljepši nogomet, a Engleska je kolijevka nogometa, onda su Nijemci nogometu udahnuli snagu i disciplinu. To su bili razlozi da se 1974. prvenstvo održi u Zapadnoj

Njemačkoj. Njemačka je kao aktualni prvak Evrope, postala i prvak svijeta. Zvijezde ovog prvenstva su kapetan Njemačke Franz Beckenbauer, najbolji igrač prvenstva Nizozemac Johan Cruyff te najbolji strijelac Poljak Grzegorz Lato. Na ovom prvenstvu sudio je Australac rođen u Hrvatskoj Tony Bošković.

Slika 6. – Franz Beckenbauer, njemački nogometni velikan (dostupno na https://en.wikipedia.org/wiki/Franz_Beckenbauer)

Argentina je nakon nekoliko desetljeća čekanja dobila organizaciju SP 1978. Također, nakon 48 godina argentinska reprezentacija našla se u finalu, ovaj put s Nizozemskom. Igrač turnira i najbolji strijelac je Argentinac Mario Kempes koji je u samom finalu postigao dva zgoditka za pobjedu 3:1. Na SP 1982. održanom u Španjolskoj trijumfirala je Italija predvođena najboljim strijelcem Paolom Rossijem. Na ovom prvenstvu najbolji igrač slabe jugoslavenske reprezentacije bio je hajdukovac Ivan Gudelj. Krunu sudačke karijere sudeći na SP u Španjolskoj doživio je riječki nogometni arbitar, liječnik Damir Matovinović.

Zbog raznih gospodarskih i drugih problema Kolumbija je odustala od organizacije SP 1986. pa je Meksiko kao uspješni organizator ranijih natjecanja spremno uskočio. U finalu je Argentina pobijedila Njemačku. Na prvenstvu je briljirao „Mali zeleni“, čudesni nasljednik Pelea Diego Maradona. Prvenstvo je zasjenila „Božja ruka“ Maradone u četvrtfinalu s Engleskom, kada je Diego postigao zgoditak rukom. Nije nikad zažalio, bilo mu je drago da je takav gol dao Englezima jer su te dvije države bile u lošim odnosima uzrokovanim ratom oko Falklandskog otočja. Osim Maradone, istakli su se Nijemac Rummenigge i Englez Lineker.

Četnaesto SP 1990. došlo je nakon 56 godina ponovno u Italiju. Prvi put u povijesti u finalu su dvaput zaredom igrali isti protivnici, Argentina i SR Njemačka. Prvak je postala Njemačka golom Brehmea iz kaznenog udarca. Kamerunac Milla postao je s 38 godina najstariji strijelac

svih dosadašnjih prvenstava. Organizacija SP 1994. pripala je SAD-u. Prvenstvo se igralo na devet stadiona u devet gradova. Finale su u Los Angelesu odigrali Brazil i Italija. Prvi put u povijesti pobjednik je dobiven izvođenjem jedanaesteraca. Brazil je u tome bio bolji. Iako su Amerikanci priredili spektakl, nogomet je i dalje ostao daleko od popularnosti košarke ili bejzbola. Domaćin SP 1998. bila je Francuska. Igralo se u deset gradova na deset stadiona, a 64 utakmice sudila su 34 suca. Svjetski prvaci postali su Francuzi nakon pobjede nad Brazilom u finalu, dok je Hrvatska osvojila treće mjesto, najveći uspjeh do tada. U nogometne anale ušao je Davor Šuker kao najbolji strijelac s 6 zgoditaka. Polufinalni susret domaćina Francuske i naše reprezentacije na francuskoj TV postaji „Tele France 1“ gledalo je 17.6 milijuna ljudi.

Slika 7. – Davor Šuker, najbolji strijelac SP 1998. (dostupno na

<https://www.tportal.hr/sport/clanak/davor-suker-euro-96-hrvatska-danska-20100525/print>)

Sedamnaesto nogometno okupljanje najboljih svjetskih nogometnih momčadi (SP 2002.) održano je prvi put u Aziji. Domaćini su bili azijski ekonomski divovi Japan i Južna Koreja. U finalu su se sastale najuspješnije reprezentacije kroz povijest, Brazil i Njemačka. Brazil je do titule došao sa sedam pobjeda u sedam susreta. Zvijezde prvenstva su igrač prvenstva njemački vratar Kahn i Brazilac Ronaldo. Godine 2006. najbolje svjetske reprezentacije ugostila je ujedinjena Njemačka. U finalu su igrali Italija i Njemačka, a isto ćemo pamtiti i po nervoznom Zidaneu koji je dobio crveni karton nakon udaranja Talijana Materazzija koji ga je veoma nisko provocirao. Italija je postala prvak svijeta po četvrti put. Južnoafrička Republika dobila je organizaciju SP 2010. zahvaljujući velikim sportskim rezultatima, najjačoj ekonomiji u Africi te simpatijama prema simbolu borbe protiv socijalne i rasne nepravde, bivšem predsjedniku Nelsonu Mandeli. Prvenstvo je obilježila španjolska nogometna reprezentacija, praktički bez slabog mjesta u igri. Španjolska je u finalu pobijedila Nizozemsku rezultatom 1:0.

Svjetsko prvenstvo u nogometu 2014., dvadeseto po redu, održalo se u Brazilu. Njemačka je po četvrti put u povijesti postala svjetski prvak nakon što je u finalu na Maracani nakon produžetaka

pobijedila Argentinu 1:0. Time se Njemačka po broju titula izjednačila s Italijom (uspješniji je samo Brazil s pet titula). Na SP 2018. u Rusiji prvi put je korištena video tehnologija VAR. To je i prvo svjetsko prvenstvo odigrano u jednoj od bivših sovjetskih republika. Povijesni uspjeh plasmanom u finale ostvarila je hrvatska reprezentacija koja je u istome poražena od Francuske rezultatom 4:2. Najboljim igračem turnira proglašen je naš kapetan Luka Modrić, zasjenivši tako „nogometne bogove“ Lionela Messija i Cristiana Ronalda. Iste je godine u izboru FIFA-e proglašen najboljim nogometašem na svijetu. Svjetsko prvenstvo u Katru održano 2022. je prvo svjetsko prvenstvo u arapskom svijetu i drugo svjetsko prvenstvo ukupno odigrano u Aziji nakon Svjetskog prvenstva 2002. u Južnoj Koreji i Japanu. Zbog velikih vrućina ljeti, igralo se u studenom i prosincu. Hrvatska je treći put u povijesti osvojila medalju. Vatreni su u utakmici za treće mjesto svladali Maroko. Svjetski prvak postala je Argentina koja je pobijedila Francusku u finalu.

Slika 8. – Luka Modrić, dugogodišnji kapetan hrvatske reprezentacije i rekorder po broju nastupa (dostupno na <https://hns-cff.hr/news/25183/luka-modric-u-fifinoj-momcadi-godine/>)

3.2. Europska prvenstva

Europsko prvenstvo u nogometu je glavno nogometno natjecanje država članica UEFA-e. Osmislili su ga Francuzi. Održava se svake četiri godine od 1960. godine. U finalu prvog prvenstva 1960. na Parku prinčeva SSSR je, zahvaljujući ponajprije genijalnom vrataru Lavu Jašinu, pobijedio Jugoslaviju rezultatom 2:1. Četiri godine kasnije odnosno 1964. u finalu su Španjolci pobijedili SSSR rezultatom 2:1. Iz lože je utakmicu gledao tadašnji španjolski vođa general Franco, slaveći još jednu pobjedu nad komunizmom. U finalu 1968. sastali su se Italija

i Jugoslavija. Prva finalna utakmica se ponovila zbog neodlučenog rezultata, a u drugoj su pobijedili Talijani. Sovjeti su 1972. stigli u svoje treće od četiri finala, ali su ih tamo pobijedili Nijemci predvođeni velikim golgeterom Gerdom Mullerom. Pobjedom u finalu EP Nijemci su postali favoriti za naslov svjetskih prvaka dvije godine kasnije.

Godine 1976. europski prvak dobiven je izvođenjem jedanaesteraca, u čemu je Čehoslovačka bila bolja od Zapadne Njemačke. Četiri godine kasnije, 1980., došlo je do promjene načina igranja u završnici. U finalni turnir ušli su pobjednici sedam kvalifikacijskih skupina te domaćin Italija. Zapadna Njemačka pobjedom protiv Belgije postala je drugi put europski prvak. Prvenstvo 1984. jedno je od najljepših u povijesti, na njemu su dominirali Francuzi zahvaljujući nogometnom velemajstoru Michelu Platiniju. U finalu u Muenchenu 1988. Nizozemci su pobijedili SSSR 2:0 golovima Gullita i Van Bastena. Danska je 1992. na natjecanje u Švedskoj ušla kao zamjena za suspendiranu Jugoslaviju, ali je na kraju praktički bez priprema postala europski prvak.

Slika 9. – Michel Platini, čuveni francuski nogometaš (dostupno na https://www.worldfootball.net/player_summary/michel-platini/)

Europsko prvenstvo 1996. u Engleskoj bilo je najuzbudljivije natjecanje nakon SP 1966. U finalu su Nijemci pobijedili Čehe „zlatnim pogotkom“ u produžecima (rezultat 2:1). Euro 2000. je imalo dva domaćina, Belgiju i Nizozemsku, a na istom je prikazan vrhunski nogomet. Francuzi su pobijedili Talijane „zlatnim pogotkom“ u produžecima te je na taj način dobiven

pobjednik drugog uzastopnog prvenstva. Domaćin Eura 2004. bio je Portugal kojeg je u finalu svladala reprezentacija Grčke, priredivši time najveće iznenađenje u povijesti Europskih prvenstava.

Europsko nogometno prvenstvo 2008. godine održano je u Austriji i Švicarskoj u lipnju. Europskim prvacima su postali Španjolci, pobjedom u Beču nad Njemačkom rezultatom 1:0. Za EP 2012. je izgrađeno ili renovirano osam stadiona u osam gradova u Poljskoj i Ukrajini, gdje se održalo natjecanje. Osvajanjem naslova pobjedom nad Italijom u finalu, Španjolska je postala prva reprezentacija koja je osvojila dva europska prvenstva zaredom, te prva koja je postala pobjednikom tri velika natjecanja zaredom (EP 2008., SP 2010. i EP 2012.).

Francuska je 2016. po treći put postala domaćin ovog natjecanja. Po prvi put završnicu Europskog prvenstva igrale su 24 reprezentacije. Portugal je u finalnoj utakmici bio uspješniji od Francuske rezultatom 1–0 te prvi put u povijesti postao europski prvak. Euro 2020. je održano u lipnju i srpnju 2021. u dvanaest gradova u dvanaest različitih europskih zemlja. U finalu je Italija pobijedila Englesku boljim izvođenjem jedanaesteraca. Turnir se trebao igrati 2020., ali je odgođen za iduću godinu zbog pandemije COVID-19 u Europi.

3.3. Ostala važna natjecanja

Copa America najstarije je međunarodno natjecanje na svijetu. Riječ je o natjecanju država CONMEBOL-a (najviše izvršno tijelo u Južnoj Americi zaduženo za nogomet). Države sudionice su Brazil, Argentina, Urugvaj, Paragvaj, Čile, Peru, Ekvador, Bolivija, Kolumbija i Venezuela. Prvi turnir održan 1910. nije bio službeni već je nazvan „izvanrednim“. Drugi turnir, 1916., organiziran je u čast proslave stoljeća argentinske neovisnosti. Godine 2016. u SAD-u je održano izvanredno izdanje Cope povodom 100. godišnjice prvog izdanja. Sljedeća Copa America održat će se 2024. u SAD-u. Bit će to drugi put kako će SAD ugostiti Copa Americu, natjecanje na kojemu su kroz povijest najčešće nastupale samo južnoameričke reprezentacije. Dogovoreno je kako će na tom natjecanju sudjelovati svih deset južnoameričkih reprezentacija te šest najboljih sjevernoameričkih i srednjoameričkih selekcija. Kako će se Svjetsko prvenstvo 2026. godine održati u SAD-u, Meksiku i Kanadi, Copa America 2024. bit će odlična prilika za te tri reprezentacije za provjeru svojih snaga u jakim utakmicama dvije godine prije tog velikog događaja. Naslov prvaka brani Argentina predvođena Messijem.

Slika 10. – Lionel Messi, argentinski nogometaš (dostupno na https://hr.wikipedia.org/wiki/Lionel_Messi)

Najviše naslova Copa Americе osvojila je momčad Urugvaja, petnaest puta je bila prvak turnira. Kao zanimljivost ovog turnira, možemo istaknuti da Pele i Maradona, legende svojih momčadi, Brazila i Argentine, nikad nisu uspjeli osvojiti turnir.

Olimpijske igre međunarodno su višesportsko natjecanje koje se održava svake četiri godine u dvjema skupinama športova - ljetnima (Ljetne olimpijske igre) i zimskima (Zimske olimpijske igre). Nogomet je kao olimpijski sport prihvaćen na Olimpijadi 1908. Od 1908. do 1928. natjecanje je bilo općeprihvaćeno kao nogometno svjetsko prvenstvo, a nakon pojave službenoga SP-a (1930.) gubi na značenju. U razdoblju nakon II. svj. rata (1952.–1974.), zbog zabrane nastupa profesionalcima, natjecanjem su dominirale istočnoeuropske reprezentacije u kojima su i dalje nastupali najbolji igrači, a od 1980. opet je otvoreno za profesionalne igrače uz uvjet da nisu nastupali u natjecanju za SP. Od 1992. se nogometno natjecanje na OI pretvorilo u svjetsko prvenstvo igrača do 23 godine starosti (U-23 uz uvjet da mogu nastupiti i tri starija igrača).

Svjetsko prvenstvo u nogometu za žene jedno je od najmlađih međunarodnih nogometnih natjecanja. Pokrenuto je 1991. kao još jedan pokušaj FIFA-e da popularizira nogomet u SAD-u, ponajprije zbog nadolazećeg SP za muškarce 1994. Prvo prvenstvo održalo se 1991. u Kini. Trenutni svjetski prvak je reprezentacija SAD koja je ukupno četiri puta bila prvak.

Osim navedenih, među popularna kontinentalna nacionalna natjecanja spadaju Afrički kup nacija, Azijski kup te CONCACAF-ov Zlatni kup. Također postoje i klupska natjecanja po kontinentima koja su također veoma popularna i kvalitetom ne zaostaju za nacionalnim kontinentalnim natjecanjima. Najpoznatija su klupska natjecanja Liga prvaka u Europi, te Copa Libertadores u Južnoj Americi.

4. POVIJEST NOGOMETA U HRVATSKOJ

4.1. Početci nogometa u Hrvatskoj

Prva nogometna utakmica u Hrvatskoj odigrana je 1873. u Rijeci. No, u njoj su sudjelovali samo engleski mornari, a ne i lokalno stanovništvo. Zato se za početak nogometa u Hrvatskoj uzima 1880., kada je u Županji skupina lokalnih mladića zaigrala upravo protiv Engleza, koji su na tom području radili na eksploataciji hrastovih šuma. Nogometna lopta s kojom se igralo i danas je sačuvana u Županji. Prvo izdanje Pravila igre na hrvatskom jeziku tiskano je 1896. u Zagrebu. Na početku se nogomet igrao u okviru gimnastičke organizacije Hrvatski sokol. Prvi hrvatski sportski klub koji u svom imenu naglašava opredijeljenost za nogomet je Prvi nogometni i športski klub (PNIŠK) Zagreb, osnovan 1903.

Početak 20. stoljeća, kada su u Hrvatskoj počeli nastajati i drugi nogometni klubovi, došlo je do želje nogometnih čelnika za formiranjem nacionalnog nogometnog saveza. Težnja Hrvata za uspostavljanjem vlastitog sportskog saveza još je više rasla nakon što je u Zagrebu, na Marulićevom trgu, na mjestu na kojem se danas nalazi Sveučilišna biblioteka, 28. listopada 1906. odigrana prva javna nogometna utakmica između HAŠK-a i PNIŠK-a (1:1).

Godine 1911. osnovana su i dva najpopularnija hrvatska kluba – u Splitu Hajduk i u Zagrebu Građanski.

Hrvatski nogometni savez osnovan je 13. lipnja 1912. HNS je član FIFE od 1941., a članstvo je potvrđeno 3. srpnja 1992., nakon što je Hrvatska postala samostalna. U punopravno članstvo Uefe HNS je primljen 17. lipnja 1993.

4.2. Razvoj nogometa kroz 20. stoljeće

U Zagrebu, kao najjačem sportskom centru u Kraljevini SHS, 14. travnja 1919. osnovan je Jugoslavenski nogometni savez (JNS) i to je bio jedan od prvih sportskih saveza u novostvorenoj zajednici Južnih Slavena. Utemeljenjem Jugoslavenskog nogometnog saveza prestala je s radom Nogometna sekcija Hrvatskog športskog saveza. Stvaranje Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca bilo je odmah obilježeno borbom za prevlast Hrvata i Srba i međusobnim nepovjerenjem i na političkom i na sportskom polju.

Po osnutku Kraljevine Jugoslavije, prvo državno prvenstvo odigrano je 1923., a osvojio ga je Građanski iz Zagreba. U razdoblju do 1940. održano je ukupno 17 prvenstava, a prvaci su bili i hrvatski klubovi Građanski, Concordia i HAŠK iz Zagreba te splitski Hajduk.

Uspostavom Nezavisne Države Hrvatske želja je bila organizirati nogomet na novim pravednijim načelima. U nogometnoj ligi Nezavisne Države Hrvatske sudjelovali su uz klubove iz Zagreba, Osijeka, Borova, Varaždina i klubovi iz Mostara, Sarajeva, Banje Luke i Zemuna, ali je bila okrnjena neigranjem splitskoga Hajduka jer su Talijani okupirali gotovo cijelu Dalmaciju, velike dijelove Hrvatskoga primorja i dio Gorskoga kotara. Najuspješniji klubovi u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj koji su bili uspješni i u prijeratnoj jugoslavenskoj ligi, nakon završetka Drugoga svjetskoga rata, odlukom nove komunističke vlasti, uz paljenje klupskih arhiva, su raspušteni. Uspostavom komunističke vlasti u novoj Jugoslaviji svi prijeratni nazivi sportskih organizacija bili su promijenjeni, ali je splitski Hajduk zbog ratnog djelovanja na strani partizanskog pokreta zadržao ime. Zagrebački nogometni klub Dinamo osnovan je u lipnju 1945. kao nogometna sekcija Fiskulturnog društva Dinamo. Od Građanskog je Dinamo preuzeo plavu boju dresova te većinu igrača i navijača.

Od prvog prvenstva 1946./1947. do zadnjeg 1990/1991. odigrano je ukupno 45 prvenstava, a titule su osim klubova tzv. „velike četvorke“ (Hajduk, Dinamo, Crvena zvezda, Partizan) osvajali i novosadska Vojvodina te sarajevski klubovi Željezničar i Sarajevo. Na prostorima bivše Jugoslavije nogomet je uvijek bio puno više od igre. U komunizmu je nogomet bio tijesno povezan s politikom. Nekad je prethodio političkim događanjima ili bio odraz ideologije i poligon manipulacije političkog establišmenta. Maksimirski neredi 13. svibnja 1990. na utakmici u Zagrebu Dinamo-Crvena zvezda i poznati udarac nogom Zvonimira Bobana prema jugoslavenskom milicioneru važan su dio jugoslavenske povijesti nogometa. Maksimirski incident povezuje se sa stvaranjem hrvatske vojske, te se smatra mjestom gdje je rat počeo.

4.3. Nogomet u Hrvatskoj u modernom dobu

Prva Hrvatska nogometna liga svoju prvu sezonu dočekala je 1992., ubrzo nakon raspada Jugoslavije. Ta prva ratna sezona trajala je samo četiri mjeseca, od veljače do lipnja 1992. te je dobrim dijelom igrana na neutralnim terenima zbog agresije Srbije na Hrvatsku (Cibalia je kao „domaćin“ utakmice igrala u Đakovu, Zagrebu, Požegi i Čakovcu; Dubrovnik na Korčuli i u Metkoviću; Osijek u Kutjevu, Đakovu i Donjem Miholjcu; Šibenik u Splitu, Stobreču i Žrnovnici; Zadar u Splitu, Solinu i Crikvenici).

Tijekom godina, mijenjali su se sustavi odigravanja utakmica kao i broj sudionika svake sezone. Od sezone 2013./2014. u najvišem stupnju natjecanja sudjeluje 10 klubova te se tijekom jedne sezone odigra 36 kola. Najviše prvenstava u HNL-u osvojio je GNK Dinamo koji je od stvaranja hrvatske države nastupao i pod drugim imenima (Hašk Građanski, Croatia).

Najviše pažnje pobuđuje “derbi vječitih rivala” Dinama i Hajduka, no posljednjih godina stvorila su se još neka rivalstva koja uključuju Rijeku i Osijek.

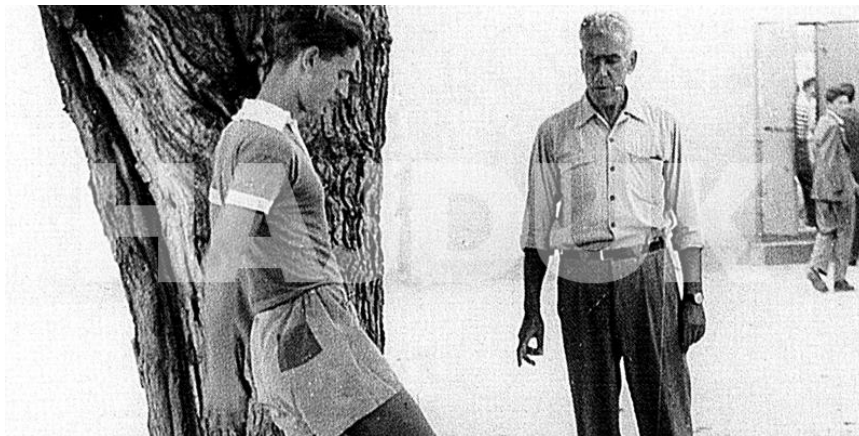
Slika 11. – Grbovi Hajduka i Dinama, najvećih hrvatskih klubova (dostupno na <https://www.zgportal.com/zgviijesti/dinamo-i-hajduk-igraju-novi-vjecni-derbi-gdje-gledati-utakmicu-22-kola/>)

Uspjeh hrvatske reprezentacije na SP 2018. u Rusiji je značajno pridonio imidžu HNL-a te dolasku pojedinih inozemnih nogometaša. Kvalitetni stranci osim što podižu kvalitetu kluba u kojem igraju, također pridonose i razvoju hrvatskih nogometaša. Kao pozitivan primjer može se istaći Dani Olmo, Španjolac koji je kao tinejdžer stigao u Dinamo te klubu puno dao, a u konačnici je klub i profitirao (prodan je za 20 milijuna eura). Naravno, postoje i negativni primjeri kupovine inozemnih nogometaša te dokaza da svaki stranac ne znači nužno i kvalitetu.

Zanimljiv je i pokazatelj veze između HNL-a i uspješne hrvatske reprezentacije. Od 23 igrača koja su bila na SP 2018. u Rusiji, samo dvojica (Rakitić i Perišić) nisu igrali u HNL-u. Pojedini inozemni nogometaši koji su kasnije stigli u Hrvatsku su u intervjuima kazali kako ih je u 1.HNL privuklo to što liga može biti odskočna daska za odlazak u još kvalitetniju ligu, a hrvatski reprezentativci poslužili su kao primjer toga. Iako u samoj ligi postoje problemi poput lošije infrastrukture te nedovoljno stabilnih budžeta klubova, kvaliteta lige definitivno raste.

4.4. Povijest HNK Hajduk

HNK Hajduk osnovala je 1911. grupa studenata (Fabijan Kaliterna, Lucijan Stella, Ivan Šakić i Vjekoslav Ivanišević) koji su studirali u Pragu i oduševljavali se igrom nogometnih klubova Sparte i Slavije. Samo ime kluba predložio je prof. Josip Barač koji je uživao ugled u Splitu, posebno kod srednjoškolaca. Prvi službeni protivnik bio je Calcio, klub Talijana koji su živjeli u Splitu, a prvi pogodak koljenom je postigao Šime Raunig. U tom vremenu kao vratar debitirao je Luka Kaliterna, brat osnivača Fabijana i kasnije jedan od legendarnih trenera.

Slika 12. – Luka Kaliterna, legendarni trener Hajduka (dostupno na <https://hajduk.hr/vijest/prije-30-godina-umro-je-barba-luka-kaliterna/4433>)

Prvi naslov prvaka u Kraljevini Jugoslaviji stigao je u Split 1927. Potvrdu sjajne generacije predvođene Ljubom Benčićem momčad je dobila dvije godine kasnije, 1929., kada su drugi put postali prvaci. Zanimljivo je da je 1924. cijela Hajdukova momčad osim vratara igrala za reprezentaciju Jugoslavije protiv Čehoslovačke.

Godine 1941. Hajduk je osvojio i prvenstvo Banovine Hrvatske. Talijanski fašisti željeli su da Hajduk početkom 2. svjetskog rata nastupa u Talijanskoj ligi pod imenom AC Spalato, ali su igrači i vodstvo to odbili te su zamrznute sve aktivnosti. Ponovno aktiviranje kluba počelo je okupljanjem na Visu 7. svibnja 1944. Nakon nekoliko susreta odigranih na Visu, momčad bijelih odlazi u Bari gdje odigravaju niz susreta s ekipama sastavljenima od savezničkih vojski. Godina 1950. značajna je veoma za klub jer u tom prvenstvu nije izgubljen ni jedan susret, a tada je osnovana i poznata navijačka skupina Torcida.

Kroz svoju bogatu povijest Hajduk je dao velik broj vrhunskih igrača i reprezentativaca, a najpoznatiji od njih su Frane Matošić, Bernard Vukas, Vladimir Beara, Ivan Buljan, Ivica Šurjak, Dragan Holcer, Jurica Jerković, Ivan Gudelj, Blaž Slišković, Zlatko Vujović, Robert Jarni, Alen Bokšić, Darijo Srna i brojni drugi.

U Hajduku je ponikao i trofejni hrvatski trener Tomislav Ivić, koji je vodio sjajnu „zlatnu generaciju“ koja je sedamdesetih godina 20. stoljeća četiri puta bila prvak države te osvojila pet kupova.

Slika 13. – Frane Matošić, legendarni kapetan Hajduka (dostupno na https://hr.wikipedia.org/wiki/Frane_Matošić)

Slika 14. – Bernard Vukas, najbolji igrač u povijesti Hajduka (dostupno na https://hr.wikipedia.org/wiki/Bernard_Vukas)

Stari plac je pučki naziv za nekadašnje igralište nogometnog kluba Hajduk. Prvotno se, prije osnivanja Hajduka, taj komad zemlje zvao Krajeva njiva, koje je služilo kao vježbalište austrougarske vojske. Na Starom placu igralo se od 1911. do 1979., kada je za potrebe 8. mediteranskih igara izgrađen novi moderni stadion na Poljudu.

U poslijeratnoj Jugoslaviji Hajduk je osvojio niz prvenstava i kupova. Od 1970. do 1980. bilo je razdoblje zlatne generacije Hajduka koja je ostvarila najbolje rezultate u povijesti kluba. Najveće europske uspjehe Hajduk je ostvario sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća

(1975/76 i 1979/80 ušao je u četvrtfinale Kupa prvaka, a dvaput je bio u polufinalima - Kupa pobjednika kupova (1972/73) i Kupa Uefe (1983/84).

Slika 15. – „Zlatna generacija“ bijelih (dostupno na <https://www.gkmm.hr/stranica/-i-tito-kirigin-i-najuspjesniji-predsjednik-hajduka>)

U suverenoj državi Hrvatskoj Hajduk je šest puta osvojio titulu prvaka. Iako se može kazati da je rival Dinamo u tom razdoblju izrazito dominirao s 23 titule, ljubav navijača prema nogometu i svome klubu neupitno je najveća u Splitu, o čemu govori posjećenost gledatelja utakmicama.

4.5. Hrvatska reprezentacija

Hrvatska nogometna reprezentacija predstavlja našu Domovinu u nogometu. Prema službenim FIFA povijesnim dokumentima, Hrvatska je svoju prvu neslužbenu utakmicu odigrala 23. lipnja 1907.

Svjetska nogometna federacija (FIFA) službeno je priznala HNS 17. srpnja 1941. Za vrijeme Banovine Hrvatske i Nezavisne Države Hrvatske između 1940. i 1944. odigrano je devetnaest prijateljskih utakmica.

Za vrijeme različitih zajedničkih državnih zajednica, hrvatski su igrači igrali za reprezentacije Kraljevine Jugoslavije (1919.-1941.) te Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (1945.-1991.). U razdoblju iza 2. svjetskog rata reprezentacija Hrvatske, iako je Hrvatska bila sastavnica Jugoslavije, odigrala je jednu međunarodnu prijateljsku utakmicu protiv Indonezije u Zagrebu 1956.

Iako Hrvatska nije još dobila samostalnost, odigrala je 17. listopada 1990. prijateljsku utakmicu s reprezentacijom SAD, koja je odigrana u sklopu proslave vraćanja spomenika banu Josipu Jelačiću na centralni zagrebački trg i pod visokim pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske Franje Tuđmana.

Sredinom 1992. HNS je obnovio članstvo u FIFA-i. U Europsku nogometnu organizaciju (UEFA) Hrvatska je primljena u punopravno članstvo 17. lipnja 1993., tako da je Euro 96 prvo međunarodno natjecanje na koje je reprezentacija stekla pravo sudjelovanja kroz kvalifikacije, a potom i u završnici u Engleskoj. Svoj prvi javni nastup na svjetskim prvenstvima Hrvatska je ostvarila 1998. godine u Francuskoj gdje je završila na trećem mjestu, a hrvatski reprezentativac Davor Šuker postao najboljim strijelcem prvenstva. Otkad su joj odobrena nastupanja na velikim nogometnim natjecanjima, Hrvatska je propustila samo jedno svjetsko (2010.) i jedno europsko prvenstvo (2000.).

Pored navedenog velikog uspjeha u Francuskoj, treba istaknuti srebrnu medalju na SP u Rusiji 2018. te ponovno broncu na SP u Katru 2022. U oba navrata Hrvatsku je vodio izbornik Zlatko Dalić.

Slika 16. – Zlatko Dalić, hrvatski izbornik u razdoblju 2017.-2023. (dostupno na <https://www.7dnevno.hr/sport/dalic-na-treningu-progovorio-o-livaji-pokusao-sam-ga-odgovoriti-da-napusti-reprezentaciju-ali-nazalost-nisam-uspio/>)

Generacija velikana iz 1998. predvođena Bobanom i pod vodstvom izbornika Miroslava Ćire Blaževića utrla je put svojim nasljednicima, koji su pruženu priliku maksimalno iskoristili te ostavili dubok trag i u najvećim svjetskim klubovima. Sadašnji kapetan Hrvatske Modrić već je pet puta osvajao Ligu prvaka s Real Madridom. Imena poput bivšeg kapetana Srne, zatim Rakitića, Mandžukića, Perišića, braće Roberta i Nike Kovača i drugih ostaju među najboljim ambasadorima Hrvatske u svijetu.

Slika 17. – Miroslav Ćiro Blažević i Zvonimir Boban, izbornik i kapetan Vatrenih na SP 1998.
(dostupno na <https://www.tportal.hr/sport/clanak/ciro-blazevic-nije-stedio-dinamovog-trenera-nenada-bjelicu-imao-je-jednu-fatalnu-pogresku-foto-20191225>)

5. ZAKLJUČAK

Nogomet je mnogo više od sporta pa čak i od načina života. Za razliku od tenisa ili bejzbola, nogomet je opterećen drevnim animozitetima i poviješću. To je sport s golemim utjecajem na društvo.

Ljudi ga vole jer se igra od davnina. Riječ je o izuzetno zdravoj i društvenoj, pristupačnoj tjelesnoj aktivnosti koja se može igrati u gotovo svim vremenskim uvjetima. Nogomet spaja ljude koji vole istu momčad ili istu nogometnu zvijezdu. To je vjerojatno jedini sport koji se igra u skoro svakom gradu na svijetu. Gdje god da se nalazite, nogomet se može igrati rekreativno s prijateljima na livadi ili aktivno u lokalnom nogometnom klubu. Riječ je o sportu koji ne zahtijeva skupu opremu te i to pridonosi njegovoj popularnosti u siromašnijim dijelovima svijeta.

Nogometu svakako pomaže i to što su pravila iznimno jednostavna. Osim zaleđa, sve ostalo djeluje potpuno logično, zbog čega se i oni koji neredovito i rijetko prate utakmice svejedno mogu uživjeti u nogometne dvoboje te u njima podjednako uživati kao i strastveni navijači.

Ja od malih nogu volim sport, a muški članovi moje obitelji su posebno zaljubljeni u nogomet. Činjenica je da je ženski nogomet u ekspanziji. U našem gradu postoje dva ženska nogometna kluba, veliki broj djevojaka i djevojčica igra u seniorskom i mlađim uzrastima. Također, donedavno smo u Splitu imali i dvije međunarodne sutkinje.

Ako postoji nešto što ljude spaja, to je najvažnija sporedna stvar na svijetu. Posebno je taj fenomen spajanja izražen kada igra hrvatska reprezentacija i kada se posebno osjeća spoj iseljene i domovinske Hrvatske.

6. LITERATURA

1. Davor Kovačić, „Nogomet kao sredstvo nacionalne identifikacije Hrvata u Kraljevini SHS-u/Jugoslaviji i socijalističkoj Jugoslaviji“, Hrvatski institut za povijest, Zagreb, 2020., str. 549.-565.
2. Ivica Buljan, Vlado Vurušić: „Nogomet: povijest svjetskih prvenstava“, Školska knjiga, Zagreb, 2012.
3. Boris Dežulović: „Bili libar“, Telegram media grupa, Zagreb, 2022.
4. Clive Gifford: „Nogometna enciklopedija“, Profil International, Zagreb, 2006.
5. Bernard Gillet: „Povijest sporta“, Matica hrvatska, Zagreb, 1970.
6. Jurica Gizdić: „Iz bijelog u državni dres“, Libera editio, Split, 2004.
7. Fredi Kramer: „Nogometni leksikon“, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb, 2004.
8. Richard Mills (s engleskog prevela Iva Karabaić), „Nogomet i politika u Jugoslaviji: sport, nacionalizam i država“, Profil, Zagreb, 2019.
9. Keir Radnedge: „Enciklopedija nogometa: najvažnija svjetska natjecanja, statistički podaci, vrhunske momčadi, povijesne utakmice, veliki igrači“, Znanje, Zagreb, 2005.
10. Keir Radnedge: „Enciklopedija nogometa: nacionalna i svjetska natjecanja, veliki igrači, vrhunske momčadi, povijest nogometa, legende nogometa, statistički podaci“, 2. izmijenjeno izdanje, Znanje, Zagreb, 2006.
11. Zdravko Reić „Majstori s mora“ (antologija tekstova), V.B.Z., Zagreb, 2005.
12. Damir Škarpa: „Štorija o balunu: povijest HNK Hajduk“, vlastita naklada, Zagreb, 2004.
13. Đuro Živković: „100 godina bili: Hajduk Split (1911.-2011.)“, vlastita naklada, Samobor, 2010.
14. Zoran Palavra, „Povijest Hajduka“, Završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Pula, 2016.
15. Dominik Smolak, „Privlačnost Hrvatske nogometne lige inozemnim nogometašima nakon Svjetskog prvenstva 2018. godine“, Diplomski rad, Fakultet političkih znanosti - Sveučilište u Splitu, Zagreb, 2020.
16. Marko Šalić, „Povijesni razvoj sustava nogometne igre“, Završni rad, Kineziološki fakultet - Sveučilište u Splitu, Split, 2021.

WEB IZVORI:

- https://hr.wikipedia.org/wiki/Povijest_nogometa
- <https://hns-cff.hr/hns/o-nama/povijest/>